

I ought to make the material I had collected accessible as it is. The value of most of these short texts lies after all not in their art and beauty but in the light they throw on the attitude of their authors towards Maimonides. I hope that all these texts will offer something to the reader.

I. THE UNPUBLISHED TRANSLATION OF MAIMONIDES' LETTER TO IBN TIBBON.

Among the letters of Maimonides, that to the translator of his philosophic work is of particular importance, as it gives us a detailed account of his daily work and medical practice and his considered judgment on the works of the Greek and Arabic philosophers available at his time. The two paragraphs dealing with these topics were written in Arabic and have been translated twice; in that inexhaustible mine of information on Maimonides and his works, the great article¹ in the *Cat. Bodl.*, p. 1900, Steinschneider informs us that Geiger discovered a second, apparently more correct, translation of these two paragraphs in a Ms. Saraval.² But for a few passages quoted there³ and by D. Kaufmann⁴ this translation is still unpublished.

Recently I found another Ms. of the two paragraphs in this second translation in Codex Adler 2013,⁵ fol. 126b-

¹ The article covers more than 80 columns, 1861-1942, with over two columns of Addenda, CXV-CXVIII.

² No. XXXVIII, 3 = *Cat. Zuckermann* 92, XVIII, The Mss. de Rossi 143, 4 (*Epistolae binae ad R. Samuel ibn Tibbon*); 145, 11 and 772, 11 to which Steinschneider, *C.B.*, 1900, refers, have not yet been examined as to their text. Sacerdote, *Catalogue . . . Neofiti*, 11, 24 also says nothing about that Ms.

³ See notes 12, 17, 21.

⁴ See notes 12, 14, 18.

⁵ *Cat. E. N. Adler*, p. 81. There seems to be a distinct relationship between the two Mss. In Ms. Adler there are a number of smaller texts inserted by a later hand between the Tosafistic commentaries on the Pentateuch contained in the Ms. Many of these are also found in Ms. Saraval. Parts X, XIII, XIV, XVI-XVIII of Zuckermann's *Catalogue* occur here also.

127a, which is published here in parallel columns with the long-known version according to the first edition, Constantinople, ca. 1517.⁶ The two texts correct one another; neither of them is quite correct, possibly due to scribal errors in the Ms. of the new version. Steinschneider⁷ suggests that one of the translations may be from the pen of the addressee, Samuel ibn Tibbon.

The passage about the writer's daily routine has been quoted by all the biographers and was frequently translated; that on the philosophic literature was thoroughly discussed by Steinschneider in a special chapter to his *Hebraeische Uebersetzungen*.⁸ It is therefore unnecessary to discuss the subject matter. Unfortunately the text of the Ms. is mutilated at the bottom of the page just where the reference to Averroes occurs in the other version. Curiously the Constantinople version has numerous small additions of synonyms, etc., just as that edition has in the letter on Astrology.⁹ For convenience the following text is divided into short paragraphs.

Ms. Adler

נוסח הכתב ששלח הרב הגדול
הנוכר ז"ל לר' שמואל ן' תבון
כשמדיעו בכתבו שרצונו היה לבא
לפניו לראות חכמתו:

ואשר זכרת מבואך אלינו, לשלום
וברכה יהיה בואך, ואני אשמח

Ed. Constantinople

ואמנם מה שזכרתו מענין בואך
אצלי, בוא ברוך ה' ומבורך שבבאים,

⁶ Though the letter is included in Tama's *דפאר הרור*, he simply copied it from an earlier edition (*C.B.*, 1908). It was not found in his Arabic Ms. from which he translated the bulk of the texts in his volume. See D. Kaufmann, *Attributenlehre*, p. 336, note.

⁷ *Hebraeische Uebersetzungen*, p. 417.

⁸ §13, pp. 40-42; cf. pp. 415-18.

⁹ Marx, *The Correspondence between the Rabbis of Southern France and Maimonides about Astrology*, New York, 1926 (reprinted from *HUC Annual*, II, p. 34 f.).

Ms. Adler

בראותך יותר מאשר תשמח אתה
בראותי. ואם יקשה בעיני שתרשב
צער הים.

ואמנם אודיעך צורת מנהגי שלא
תבוא דרך פתוי. דע שלא תמצא
ממני בבואך אלי זולת ראיית פני,
ואשר תשיג מן הכבוד שאחלוק לך
כפי יכולתי. אבל שתועיל ממני
חכמה מן החכמות או תתפרד עמי
שעה אחת בלילה או ביום אל תשים
לבך לזה כי צורת מנהגי כאשר
אספר לך:

דע כי אני שוכן במצרים והמלך
שוכן באלקהרה ובין שתי ארצות שני
תחומי שבת, ויש לי על המלך ארוחה
גדולה ואני מוכרח לראותו בכל יום
ויום בתחלת היום. אבל כשימצאהו
חולי או בן שלו יחלה או נערה
מנערותיו לא אסור כל היום
מאלקהרה ואהיה יותר מימי בבית
המלך. ובהכרח יתחייב עלי לראות
שר אחד או שנים כשיחלו ואהיה
עמם כל היום.

סוף דבר בכל יום אעלה ללקהרה
בבקר ואם לא יהיה מכשול או ענין
אחר מטריד אבא למצרים אחר חצי
היום בהכרח.

ובהגיעי חלוש מאד ורעב ואמצא
חצרות ביתי מלאים גוים מהם
חשובים ובהם שאינן חשוב וחכמי

Ed. Constantinople

ואני שש ועלו ושמח בזה וחפץ ונכסף
ומשתוקק לחברתך ותאב ומחאה
לראות פניך הנעימים יותר משמחתך
בי. ואע"פ שיקשה עלי רכבך סכנת
הים.

ואמנם אודיעך ואיעצך שלא תסתכן
על עצמך. כי לא יגיעך מבואך אלי
זולת ראות פני ומה שתשיגוהו מכבודי
כפי יכולתי. אמנם תועלת חכמה
מן החכמות או להתיחד ולהתבודד
עמי אפילו שעה אחת ביום או בלילה
אל תוחיל בזה כלל, כי תוכן ענייני
כמו שאספר לך:

אני שוכן במצרים והמלך שוכן
באלקא והורה ובין שני המקומות שני
תחומי שבת, ולי על המלך מנהג כבד
מאד אי אפשר לי מבלתי ראותו
בכל יום בתחלת היום. אמנם
כשימצאהו חולשה או יחלה אחד
מבניו או אחת מפלגשיו לא אסור
מאלקאהרה ואני רב יומי בבית
המלך, ואי אפשר לי גם כן מפקיד
אחד או שני פקידים יחלו ואני צריך
להתעסק ברפואתם.

כללו של דבר כל יום ויום אני
עולה לאלקאהרה בהשכמה וכשלא
יהיה שם שום מכשול ולא יתחדש שם
שום חדוש אשוב למצרים אחר חצי
היום. על כל פנים לא אניע קודם.

ואני מת רעב ואמצא האכסדראות
כלם מלאות מבני אדם גוים ויהודים
בהם חשוב ובלתי חשוב ושופטים

Ms. Adler

דתם הם שונאים 100 וערב רב כי
ימתנו עת שובי ויבואו כלם. וארד
מן הבהמה וארחץ ידי ואצא אליהם
ואפייסם להמתין לי כדי אכילת
עראי והיא מעת לעת, ואצא להתעסק
ברפואתם ואכתוב להם לא יסור
הבא והיוצא פעמים עד הלילה
ופעמים בתורה 11 עד שתי שעות
ואספר להם ואני מושכב על אחורי
מרוכ צער הזקנה ותבא הלילה ואני
חלוש מאד לא אוכל לדבר.

כללו של דבר לא יכול איש
מישראל לדבר עמי זולתי יום שבת.
או יבואו כלם אחר התפלה ואתן
עצה לציבורם מה שיעשו כל השבוע
ויקראו מעט עד צהרים וילכו
לדרכם. וישבו מקצתם ויקראו מעט
עד עת מעריב ויחפלו וישבו.

זאת היתה צורת מנהגי היום ולא
ספרתי לך אלא מקצת מה שתראה
בעיניך בעזרת ה'. וכשתגמור אחי
להעתיק מה שהתחלת שאחר
שהתחלת במצוה תגמור אותה תבא

Ed. Constantinople

ושוטרים ואהבים ושונאים ערב רב
ידעו את עת שובי. ארד מעל הבהמה
וארחץ ידי ואצא אליהם לפייסם
ולרצותם ולחלות פניהם כדי למחול
על כבודם להמתין אותי עד כדי
שאוכל אכילת עראי והיא מעת לעת.
ואצא לרפואתם ולכתוב להם פתקות
ונוסחאות רפואות חלייהם לא יסור
הנכנס והיוצא עד הלילה ולפעמים
באמנות החורה עד סוף שתי שעות
מן הלילה או יותר אספר להם ואצום
ואדבר עמם ואני שוכב פרקן
מרוכ העיפות ויכנס הלילה ואני
בתכלית החולשה לא אוכל לדבר.
סוף דבר לא יכול איש מישראל
לדבר לי או להתחבר ולהתבודד
עמי זולתי יום השבת. או יבואו כל
הקהל או רובם. אחר התפלה אנהיג
הצבור במה שיעשו כל ימי השבוע
ויקראו קריאה חלושה עד הצהרים
וילכו לדרכם. וישבו קצתם ויקראו
שנית אחר תפלת המנחה עד עת
תפלת מעריב.

זה תוכן עניני היום. ולא ספרתי
לך אלא קצת מה שתראהו אם תבא
בעזרת האל יתברך. וכשתשלים
לאחינו פירוש והעתק מה שהתחלת
בו שאחר שהתחלת במצוה תגמור

¹⁰ The text is here evidently corrupt. In this version Jews are not mentioned among his patients, which agrees with the following paragraph.

¹¹ Ms. see the other version.

Ms. Adler

אלינו לשלום לראותינו, לא להועיל ממני כי צר זמני מאד.

ואשר זכרתה מהספרים אשר לך, מהם ספר התפוח לאריסטוטלים וספר בית הזהב כל זה הבל ורעות רוח. ואלה שני הספרים מהספרים המחוברים על שם ארסטו ואינם שלו.

והחכמה האלהית לאלראוי הוא ספר אין בו תועלת כי ראוי רופא היה לבר.

11a

Ed. Constantinople

אוהה. ואחרי כן בא תבא ברנה על דרך הבקור לא לקבל תועלת הלמוד כי יצר זמני מאד.

וּמְכָאן וְאִילֶךְ כְּתַב לּוֹ בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי כִּל מַה שִּׁיעֵד לְהוֹדִיעוֹ חֲשׁוֹבוֹת עַל שְׁאֵלוֹתָיו וּבִיאֹר כֹּל הַדְּבָרִים הַמְּסוּפָקִים שֶׁשָּׂאֵל מִמֶּנּוּ וְצוּה לּוֹ לְחוּק אֵת בְּדֵק הַהֶעֱתָקָה וְלַהֲגִיחָה הַסֵּפֶר. וְאַחַר כֵּן הוֹדִיעוֹ כִּלֵּל הַסֵּפְרִים שִׁתְּעַסֵּק בָּהֶם בְּלִמּוֹד הַחֲכָמוֹת הַזֹּהָרִיּוֹת מִסֵּפְרִים שֶׁלֹּא יִפְסִיד זְמָנוֹ בָּהֶם וְלֹא יִתְעַסֵּק בְּלִמִּידָתָם. וּבְכִלְלֵי דְבָרָיו אָמַר לוֹ חַה לְשׁוֹנוֹ:

וְהוֹזַר שֶׁלֹּא תֵעִיין בְּסֵפְרֵי אֲרִיסְטוֹ אֲלֵא בְּפִירוּשֵׁיהֶם פִּירוּשׁ אֲלֵכְסַנְדֵּר אֹו פִּירוּשׁ תַּמְסִטִּיּוֹס אֹו בְּאוֹר אֲבֵן רֶשֶׁד. אֲמֵנִם הַסֵּפְרִים אֲשֶׁר זָכַרְתָּ לִּי שֶׁהֵם אֲצִלֶּךְ וְעַמֶּךְ מֵהֶם סֵפֶר הַתְּפוּחַ וְסֵפֶר בֵּית הַזֹּהָב כֹּלֵם חַזִּינוֹת וְרוּחוֹת הַהַבְּלִים. וְאֵלֶּה הַשְּׁנַי סֵפְרִים הֵם מְכִלֵּל הַסֵּפְרִים הַמִּיּוֹחֲסִים לְאַרְסְטוֹ וְאִינֵם לוֹ.

וְסֵפֶר חֲכָמָה אֱלֹהִית שֶׁחֲבֵר אֲלֵרְאוּי הוּא לוֹ אֲבֵל אֵינִן בּוֹ תוֹעֵלַת לְפִי שְׁאֵלְרְאוּי הִיָּה רּוֹפֵא בְּלִבְד.

וְכִמוֹ כֵּן סֵפֶר הַגְּבוּלִים וְסֵפֶר הַיְסוּדוֹת שֶׁחֲבֵר יִצְחָק הַיִּשְׂרָאֵלִי גַם הֵם כֹּלֵם הַזִּיוֹת וְרוּחוֹת הַהַבְּלִים כִּי יִצְחָק הַיִּשְׂרָאֵלִי גַם הוּא הִיָּה רּוֹפֵא בְּלִבְד.

^{11a} The paragraph on Israeli, though missing in both Mss. of this version, is evidently omitted through a homoioteleuton, not as Steinschneider, *Hebr. Ueber.*, p. 41, note 290, suggests intentionally.

Ms. Adler

וספר 12 העולם הקטן לר' יוסף לא ראיתי אותו אבל אדע גדול חכמתו ובלי ספק מנהגו מנהג אכואן אלצפא והם דברים רבים 13 מאד.

כלל 14 של דבר אומר לך לא יוכל אדם ולעייין בדברי הגיון אלא דברי אבונצר אלפרבי. וכל דברי אלפרבי 15 קב ונקי. חייב אדם לעייין בהם ולהבינם כי הוא איש גדול.

וכמו כן אבונצר אלצאיג פילוסוף גדול היה (וספריו) 16 כלם מתוקנים וספרי ארס (טו) 16. אלא בפירושיהם 17 כמו פירושי אלכסנדר וטמאסטיוס וואבו נצר היה מפרש וכל פירושי אלכסנדר הם טובים מאד כמו פירושי טאמאסטיוס.

Ed. Constantinople

ואמנם ספר העולם הקטן שחבר ר' יוסף הצדיק לא ראיתיו אבל אני ידעתי את האיש ואת שיחו והכרתי ערך מעלתו ומעלת ספרו כי בלא ספק נהניו בו מנהג בעלי החארים. ובכלל אומר לך לא תתעסק בספרי מלאכת ההגיון אלא במה שחבר החכם אבונצר אלפראבי לברו כי כל מה שחבר בכלל ובפרט ספר ההתחלות הנמצאות שלו הכל סלת נקיה. ויתכן שיבין וישכיל האדם מדבריו לפי שהוא היה מופלג בחכמה.

וכמו כן אבונצר בן אלצאיג חכם פילוסוף גדול ודבריו וחבוריו כלם נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת.

וספרי ארסטו הם הם השרשים והעקרים לכל אלו החבורים של חכמות ולא יובנו כמו שזכרנו אלא בפירושיהם פירוש אלכסנדר או תאמסטיוס או ביאור אבן רשד.

¹² This paragraph is quoted in *C.B.*, 1541, and D. Kaufmann, *Attributenlehre*, p. 336 note.

¹³ Steinschneider suggests correcting ורי, but the Adler Ms. agrees with Ms. Saraval.

¹⁴ This paragraph is quoted by Kaufmann, *l.c.*, p. 372, note 14.

¹⁵ Omitted in Ms. Adler.

¹⁶ Gap in Ms. Adler where the bottom of fol. 126 is mutilated.

¹⁷ From here to end of paragraph quoted *C.B.*, 1900, whence the missing words are supplied.

Ms. Adler

אבל 18 החבורים האחרים זולתי
אלו האנשים כמו ספרי בנדקלים
ופיתגורס 19 והרמוס ופרפירוס הם
כלם פילוסופיא קדומה לא יתחברו 20
אלא להטריד הזמן בכל אשר
אמרו.

ודברי אפלטון כלם דברים קשים
על דרך משל ולא יצטרך אדם
אליהם כי בכתב ארסטו די ואין לנו
להתעסק בספרי האנשים אשר היו
לפניו ושכלו הוא תכלית שכל בני
בשר לבד מי שחשרה עליהם רוח ה'.

אבל 21 פירושי אלטיב או יחייא
בן עדי 22 או אלבטריק כלם ספרים
אבודים והמתעסק בהם יאבד זמנו.
ואל יתעסק אדם 23 בהם אלא
בהכרח.

וספרי בן סינא ואם יש להקשות
עליהם ואינם כדברי אבונצר יש
בספריו חועלת וצריך לעיין בדבריו
ולהתבונן בענייניו.

Ed. Constantinople

ואמנם זולתי חבורי אלה הנוכרים
כמו ספרי בנדקלוס וספרי פיתאגורס
וספרי הרמס וספרי פורפיריוס כל
אלה הם פילוסופיא קדומה אין ראוי
לאבד הזמן ולהעבירו בהם.

ודברי אפלטון רבו של ארסטו
בספריו וחבוריו הם עמוקות ומשלים.
הם עוד ממה שיספיק לא לאדם
משכיל זולתם. לפי שספרי ארסטו
חלמידו הם שיספיקו על כל מה
שחבר לפניהם. ודעתו ר'ל דעת
ארסטו היא תכלית דעת האדם
מלבד מי שנשפע עליהם השפע
האלהי עד ששינו אל מעלת הנבואה
אשר אין מעלה למעלה ממנה.

וספרי עלי אבן סינא אף על פי
שיש בהם דיוק טוב ועיון דק אינם
כספרי אבונצר אלפראבי אבל ספריו
מועילים והוא גם כן איש ממה שראוי
לך להתעסק בדבריו ולהתבונן
בחבוריו. (עד כאן.)

¹⁸ This paragraph is quoted by D. Kaufmann, *Studien über Salomon ibn Gabirol*, Budapest, 1899, p. 6.

¹⁹ Ms. Saraval: ופיתאגורס.

²⁰ Ib., יתחברו; Kaufmann corrects: נחברו.

²¹ This paragraph is quoted in *C.B.*, 1900.

²² Ms. Adler: ערי.

²³ Omitted in Ms. Saraval.

Ms. Adler

וכבר יעצתיך באשר תעניין.

ושלומך בני ידידי ותלמידי ישרה
ויגדל.

וכתב משה ע"ה בשמיני בתשרי שנת
אחק"א לשטרות. 24 ישע יקרב. אמן:

Ed. Constantinople

הנה הישרתיך והורתיך למה שתעניין
בו ולמה שחטריד שכל נפשך היקרה.
ושלומך ידידי בני ותלמידי ירבה
ויגדל. וישע יקרב לעם עני ודל.

כתב משה בר' מיימון הספרדי ז"ל
ביום שמיני לתשרי א' תקי"א לשטרות
ושלום:

מאת האגרת כתבה הר"ם במז"ל
בלשון קדר העתיקה החכם ר'
שמואל בן חבון בלשון 25 קדר זצ"ל)

²⁴ September 30, 1199.

²⁵ Read מלשון.

II. A PHILOSOPHIC PRAYER ASCRIBED TO MAIMONIDES.

The following prayer is recorded by Steinschneider in the catalogue of the Leyden Mss.¹ as a philosophic contemplation ending in the form of a prayer. He considers it worthy of the great author, and since the latter composed other hymns he does not see any objection to accepting his authorship, especially since it is also ascribed to him in a Paris Ms.

He printed the Leyden Ms. which is incorrect in several places in *Ha-Karmel*, VI (1867), 44, p. 350, an edition which seems to be very little known. In his *מורה מקום המורה*,² pp. 28–29, he points again to Ms. Paris 837, 7, which has the same introduction³ as Ms. Leyden, and to a Parma Ms. mentioned by Dukes in *Ha-Magid*, IV (1860), p. 15.⁴ In S. G.

¹ No. 42, 11, p. 188.

² *Kobez al Jad*, I, Berlin, 1885.

³ See *Cat. Paris and Carmoly*, יעקב, 2nd ed., Jerusalem, 1885, p. 6. This introduction is missing in P.

⁴ The latter expresses a slight doubt about the authorship.